

Francouzský počítač SEA 3900 (PVT Brno 1966 až 1967)

Podnik výpočetní techniky (dále PVT), kam jsem nastoupil 1. září 1966 nebyl zcela nový. Jako podnik Ústředna mechanizované evidence ÚME byl zřízen již dne 1.1.1954. Hlavním úkolem bylo zpracovávání statistických výkazů a některé další důležité zakázky jako volby a sčítání obyvatelstva. Celé zpracování probíhalo na děrnoštitkových strojích ve více než stovce provozovnách po celé republice.

Hromadného využití se děrné štítky dočkaly v 90. letech 19. století, kdy Hollerith vymyslel způsob, jak na děrné štítky zaznamenat a uložit data tak, aby se daly využít pro sčítání lidu ve Spojených státech amerických roku 1890. Toto sčítání lidu bylo první plně úspěšnou implementací automatizovaného informačního procesu, který nahradil pero a papír. Děrné štítky dlouhou dobu koexistovaly s děrnými páskami, až byla nakonec obě tato média vytlačena jejich magnetickými variantami.

Generální ředitelství sídlilo v Praze, dále existoval krajský podnik a v různých významných významných městech existovaly provozy. V Jihomoravském kraji existovalo kromě brněnského ještě střediska v Hodoníně, Uherském Hradišti, Holešově a Jihlavě. Já sám jsem dělal průzkum u zákazníků v okrese Žďár nad Sázavou, kde byl naplánován další provoz jihomoravského kraje. Zakoupení nového velkého počítače v národním podniku ŽĐAS však ukázalo, že tato nová výpočetní kapacita pokryje všechny požadavky zákazníků.

Většina vedoucích v PVT byli vysocí armádní důstojníci, kteří z různých důvodů opustili aktivní službu v armádě. Strategie PVT byla: nahradit děrnoštitkové zpracování sálovými počítači převážně ze Sovětského svazu. Aktivita Jihomoravského výpočetního střediska byla nejvyšší v celé republice, protože v čele stál na tuto dobu progresivní ředitel Klindera. Jeho plánem bylo do nové budovy, která se stavěla na Veverčí ulici umístit kvalitní západní počítače. Nad jeho pracovním stolem visela parafráze hesla řeckého fyzika Archiméda: „Dejte mi informaci a já pohnu celou Zemí“.

Vzhledem k tomu, že ředitel byl přehnaně ctižádostivý, podnikavý a uměl dobře anglicky, domluvil s francouzskou firmou SEA na vyzkoušení jejich počítače. Vzhledem k tomu, že nová budova nebyla dosud dokončena a počítač, který byl vystaven na Mezinárodním strojírenském veletrhu musel být někde urychleně umístěn. Ředitel pronajal provozní budovu Podniku bytového hospodářství na Lesné, kde byl počítač provizorně nainstalován. Francouzští technici tady montovali a uváděli do provozu počítač v bývalé prádelně.

Školit nás přijela z Paříže asi 30-ti letá Němka Kristýna Kroll svým kabrioletem DKW. Školení bylo zahájeno 15. září 1966 a tehdejší můj bezprostřední vedoucí Jan Boďa tam poslal všechny pracovníky, které v tu dobu měl k dispozici. Většina z těchto asi 20 účastníků o programování nikdy neslyšela a tak mnohdy nevěděli o čem se vlastně hovoří. Přednášky byly v němčině a jedna paní tlumočila do češtiny. Překladatelka byla většinou při překladu odborných počítačových termínů bezradná. Já jsem trochu německy znal ze školy, ale většinu věci jsem si dokázal logicky domyslet. Nyní se ukázalo, že praxe na nějakém jiném počítači byla v tomto případě rozhodující. S Kristýnou jsem se později blíže seznámil a zjistil jsem, že se narodila v Karlových Varech a byla po válce s rodiči odsunuta do západního Německa. Česky bohužel neuměla ani slovo, ale na Čechy se nezlobila. Spíš ji trápilo, že už má přes 30 a nemůže najít vhodného partnera. Bylo to asi tím, že byla mimořádně chytrá jak na matematiku tak i na jazyky.

Abych se stručně zmínil o francouzském počítači SEA 3900. Francouzská banka Crédit Lyonnais tehdy požádala firmu SEA, aby vyrobila počítače pro potřeby banky. Firma SEA se dosud zabývala instalací počítačů na francouzských válečných lodích a dalšími počítači pro ministerstvo obrany. Toto byl první typ počítače určený pro civilní sektor. Počítač byl proti sovětským strojům řešen velmi moderně zejména pro zpracování hromadných dat. Měl proměnlivou délku slova, bytovou strukturu, magnetický buben pro ukládání programů a hlavně koordinační jednotku, která umožňovala tisk a nahrávání dat bez ohledu na práci počítače. Rychlá tiskárna tiskla až 1500 řádků za minutu a byla s obdivem pozorována obsluhou sovětského počítače, který dosáhl sotva 300 řádků.

Po celou dobu práce francouzské vedení ponechalo v Brně francouzského technika, který uměl jen francouzsky. Pokud byla Kristýna přítomna, mluvila s ním ona, protože uměla francouzsky lépe než anglicky. Po jejím odjezdu v lednu jsem byl donucen naučit se několik francouzských vět, abych mu vysvětlil, co od něho potřebujeme. Musím však konstatovat, že po celou skoro roční dobu provozu počítače nedošlo k vážnější poruše. Naši technici byli totiž na školení v sídle firmy SEA v Toulonu.

Po ukončení školení, ředitel chtěl, abychom přednosti nového počítače ukázali na největší agendě, která byla v brněnském závodě na děrnoštítkové technice provozována. Tato rozsáhlá agenda se jmenovala „ Fakturace pro Jihomoravský průmysl masný“. Agenda to byla velmi rozsáhlá a tvořila zhruba polovinu plánu tržeb brněnského střediska. Obsahovala tisk dodacích listů, tisk faktur, kontrolu plateb (saldokonto), adresář zákazníků, ceník výrobků, daňové a statistické sestavy. Kristýna vytvořila pracovní tým, kde kromě mne nominovala Evu Wogrnarovou a Ilju Toneva, syna bulharských rodičů, kteří oba uměli také trochu anglicky. Kristýna a já jsme programovali klíčové programy a ostatní psali převážně tiskové sestavy. Domlouvali jsme se anglicky, ale kdykoliv jsme s Kristýnou osaměli, tak okamžitě přešla na němčinu, kde se cítila mnohem jistější. Asi za dva měsíce byly všechny programy napsány a také odzkoušeny porovnáním s děrnoštítkovým zpracováním. Za tyto měsíce jsme všichni pracovali asi 12 hodin denně a někdy i přes víkend. Současně jsme školili operátory počítače, kteří tuto zakázku budou denně na počítači SEA zpracovávat.

1. ledna 1967 bylo zahájeno „ostré“ zpracování Jihomoravského průmyslu masného, které dopadlo k všeobecné spokojenosti. Zpracování bylo mnohem kvalitnější a rychlejší a splňovalo nejpřísnější kritéria ze strany zákazníka. Když ředitel viděl nesporný úspěch, začal svolávat tiskové konference jako na běžícím pásu. Tam informoval redaktory novin a jiných sdělovacích prostředků o převratném vývoji ve zpracování dat. Součástí tiskovek byly švédské stoly, hostesky vybrané z nejhezčích dívek PVT (pracovalo jich tam asi 250) a já pak nakonec musel odpovídat dotazy redaktorů a předvádět nový počítač. Zdálo se, že náš úspěch nemůže nic ohrozit. Kristýna, když viděla, že všechno zvládneme sami, tak se vrátila začátkem ledna 1967 domů. Skamarádila se s Evou Wogrnarovou natolik, že ji pozvala i s jejím mužem v létě na návštěvu do Paříže.

Já jsem byl novou prací na počítači přímo nadšen a tak jsem ještě do prázdnin sám naprogramoval velkou jednorázovou zakázku pro Ústřední podnik zemědělské techniky, která se jmenovala „Žňový dispečink“. Tato zakázka byla určena, pro provozovatele kombajnů a jiných zemědělských strojů, protože dávala přehled o náhradních dílech na všech skladech v republice. Na tuto zakázku rád vzpomínám, protože jsem dostal zatím dosud nejvyšší jednorázovou odměnu 3 000 Kč.

Ředitel mezitím domluvil dobré obchodní podmínky, když francouzští obchodníci prodali počítač SEA na leasing za 9 000 francouzských franků měsíčně a asi za 5 let bude počítač náš. Tehdy jsem si uvědomil, že Pražáci nepřipustí, aby je nějaké periferní město zastínilo. Využili toho, že na podzim ředitel ležel v nemocnici se zraněním po autonehodě a přestali leasing platit. Odmítli i jednání s francouzskou stranou a obchodníci firmy SEA se naštváli. Pan Košťál, vedoucí

programátor PVT, měl jen týden na to, aby převedl agendu zpět na děrnoštítkové zpracování. Pak přijel francouzský kamion, počítač vytrhali ze zdvojené podlahy a naložili na kamion. Naši technici, kteří byli ještě v Toulonu, po návratu řekli, že počítač naházeli do sklepa a tím celá akce SEA skončila.

Ve vedlejším sále se montoval sovětský počítač Minsk 22, zatímco technici byli na školení v SSSR. Hrozilo mi nebezpečí, že opět skončím u sovětského počítače natrvalo. Začal jsem sice programovat na Minsku 22, ale spokojen jsem nebyl. Začal jsem přemýšlet, že změním pracoviště a půjdu někam, kde mají slušné počítače. Jednal jsem dokonce s podniky mimobrněnskými. Ve ŽDASu mi dokonce nabízeli 4 pokojový byt v sídlišti Stalingrad, ale také výjezdy do Magnitogorsku a v TOS Kuřim zase programování na řídicích počítačích pro NC stroje. Než jsem se mohl rozhodnout, byl tady 21. srpen 1968.

Vzpomínky sepsal Josef Brlica v roce 2012